

Rok 2017 - Lublin, "Historia Jesziwy Chachmej Lublin"

Drodzy Przyjaciele

Przed II wojną światową Warszawa, po Nowym Jorku, stanowiła największą społeczność żydowską na świecie. W ponad czterystu domach modlitwy, w tym w siedmiu synagogach, modliło się ponad trzysta tysięcy Żydów.

Jedyną ocalałą z pożogi wojennej warszawską synagogą jest synagoga Zelmana i Ryfki Nożyków, która do dziś służy społeczności żydowskiej. Została wybudowana w 1902 roku. Niestety do tej pory nie opublikowano historii jej fundatora, wspaniałych rabinów, kantorów, rewelacyjnego chóru i wybitnych członków synagogi.

Fundacja im. prof. Mojżesza Schorra, dzięki wieloletnim badaniom, uzyskała niezwykle bogaty, unikalny materiał dokumentujący jej aktywność religijną, społeczną, a także działalność na rzecz mieszkańców Warszawy. Podczas II wojny światowej przez kilkanaście miesięcy świątynia służyła także Żydom zamkniętym w getcie warszawskim.

Pragniemy upowszechnić niezwykłą historię tej synagogi w planowanej wystawie oraz w albumie, który zamierzamy wydać. Zaprezentujemy niezwykły życiorys jej fundatora Zelmana Nożyka, wpisujący się w dynamiczne przemiany Warszawy drugiej połowy XIX wieku. Pokażemy sylwetki wielu wspaniałych rabinów i światowej sławy kantorów oraz ich wkład w kulturę, dobroczynność i rozwój miasta.

Przekazana Wam broszura stanowi zaledwie niewielką część różnorodnych materiałów, którymi dysponujemy. Mamy nadzieję, że planowane projekty zrealizujemy i wspólnie będziemy dążyć do upowszechniania niezwykłej historii synagogi, która jest także ważną częścią dziejów dumnego miasta nad Wisłą.

Z wyrazami szacunku

Grażyna Pawlak
Dyrektor Zarządu

O FUNDACJI:

Fundacja im. prof. Mojżesza Schorra
ul. Twarda 6, 00-105 Warszawa
tel.: +48 22 620 34 96
NIP: 526 27 43 420
KRS: 0000184858

Pytania? Prosimy o telefon do:
dr Grażyna Pawlak: +48 601 321 508

Przywracamy Warszawie Zelmana Nożyka

Zelman Nożyk, fundator czynnej do dziś warszawskiej synagogi, filantrop o złotym sercu i wrażliwy opiekun ludzi będących w potrzebie jest nieobecny w polskich i zagranicznych encyklopediach i słownikach biograficznych. Będziemy zabiegać o wpisanie jego nazwiska w poczet wybitnych obywateli stolicy.

Urodził się w Warszawie 28 lipca 1844 r. Pochodził z niezamożnej rodziny. Ojciec, Menasze Abram, był właścicielem kramu z towarami galanteryjnymi. Zelman w wieku 16 lat został sierotą. Ożenił się mając 21 lat. Żona nie wniosła majątku do małżeństwa. Pracował w tym czasie jako subiekt.

W nekrologu z roku 1902 czytamy - *Zalman Nożyk, kupiec wyrobów żelaznych, ceniony filantrop, zapisał cały swój majątek około 400 000 rubli (w przeliczeniu na dzisiejsze złotówki- 135 757 807,26) na cele społeczno-dobroczynne. Jednocześnie przeznaczył 307 000 rubli (w przeliczeniu na zł - 118 699 478,03 zł) na wykup posesji Twarda 6 i budowę synagogi. Co wiemy o wyborach życiowych Zelmana Nożyka, ważnej, emblematycznej postaci, choć dziś przysypanej nieco kurzem historii? W jakich warunkach dorobił się tak wielkiej fortuny? Mając do dyspozycji testament, akta notarialne, dokumenty i wzmianki prasowe wielu rzeczy możemy się domyślać.*

Fortuna Nożyka została wypracowana podczas wojny wschodniej (1875-1878), gdy Warszawa przeżywała burzliwy okres prosperity. Królestwo Polskie zasypywało swoimi wyrobami chłonny rynek rosyjski. W krótkim czasie powstawały wielkie fortuny. Nowe linie kolejowe łączące Warszawę z Moskwą, Petersburgiem, Sewastopolem spotęgowały import i eksport. Modernizacji miasta towarzyszył dynamiczny rozwój demograficzny. O ile na początku XIX wieku zdegradowaną stolicę zamieszkiwało zaledwie ok. 60000 osób, w 1900 r. jej liczebność przekracza 680 tysięcy! Po zniesieniu pańszczyzny w Królestwie Polskim (1864) Warszawa jak magnes przyciągała ludzi poszukujących pracy i polepszenia warunków bytowych. Gwałtowny rozwój demograficzny rodził napięcia i zwiększone kontrasty społeczne trudne do załagodzenia. W takim właśnie mieście żył i rozwijał aktywność Zelman Nożyk.

Po wielu przeprowadzkach w roku 1880 wraz z Naftalim Perلمانem zakupił kamienicę na ulicy Próżnej 9. Ponieważ w okolicach Placu Grzybowskiego koncentrował się handel żelazem możemy przypuszczać, że w tym okresie podjął aktywność zawodową w branży metalurgicznej. Już trzy lata później, w 1885 roku, odkupił dom od współnika – miał wtedy 41 lat. Na parterze kamienicy znajdowały się różne składy wyrobów żelaznych, w tym jego sklep. Na Grzybowie nr 4 Nożyk użytkował magazyn żelaza. Wiemy, że eksportował towary do Sewastopola i do innych miast, współpracując z Rosyjskim Towarzystwem Drogi Żelaznej Nadwiślańskiej i tamtejszym Towarzystwem Żeglugi.

W testamencie ogromne sumy przeznaczył na:
 a/ *wspieranie Żydów ukrywających się z nędzą*
 b/ *na rozwijanie wśród młodzieży żydowskiej zamiłowania do rzemiosł i zapewnienia jej tym sposobem możliwości uczciwej pracy*
 c/ *na wyposażenie ubogich dziewcząt i chronienie ich od zepsucia.*

Wcześniej wspierał znacznymi środkami również wyznawców innych religii.

Do roku 1939 fundusze Nożyków przekazane Gminie Żydowskiej służyły wsparciu potrzebujących. Nie ulega wątpliwości, że polsko-żydowska Warszawa końca XIX wieku miała w nim oddanego opiekuna, który zasłużył sobie na lepszą pamięć potomnych.

Rok 2011 - w Polskim Komitecie Olimpijskim

Rok 2014 - w Teatrze Wielkim

Rok 2023 - "Historia warszawskiego B'nai B'rith" - Muzeum Historii Żydów Polskich "Polin"

Rok 2012 - Plac Grzybowski "Historia ulicy Twardej"

Honorowy patronat:
Naczelny Rabin RP Michael Schudrich
Gmina Wyznaniowa Żydowska w Warszawie

Kurator wystawy: dr Grażyna Pawlak

Scenariusz, opracowanie tekstów, wybór zdjęć: dr Grażyna Pawlak, Alicja Banna

Konsultacja historyczna: prof. Daniel Grinberg

Projekt aranżacji wystawy: Marcin Fedisz, dr hab. Anna Skołożyńska-Cieciera

Produkcja wystawy: ASC STUDIO Anna Skołożyńska-Cieciera

Badania archiwalne: Alicja Banna, dr Grażyna Pawlak

Obróbka zdjęć cyfrowych do wystawy: Ewelina Kraska-Wrona

Opracowanie graficzne albumu: Maciej Sadowski

Tłumaczenia materiałów źródłowych:

jidysz: Yurij Vedenyapin

hebrajski: Magdalena Sommer

niemiecki: Alicja Banna

rosyjski: Olga Minenko

angielski: Justyna Pawlak

Korekta tekstów: Anna Cukierman-Podgórska

Prawa autorskie: Fundacja im. prof. Mojżesza Schorra

Publikacje Fundacji im. prof. Mojżesza Schorra

Kalendarium synagogi Zelmana i Ryfki Nożyków – skrót

1893 - Zelman Nożyk kupuje posesję przy ul. Twardej 6. Nożykowie zapisują Warszawskiej Gminie Starozakonnych połowę swojego majątku

1898 - Rozpoczęcie budowy synagogi według projektu panów Kozłowskiego i Pianki

1902 - 25 maja, w święto Lag Ba-Omer uroczyste otwarcie synagogi. Nabożeństwo odprawiają rabin Abraham Cwi Perlmutter oraz Chaim Posner. Uroczystości towarzyszy sześćdziesięcioosobowy chór powołany przez dyrygenta Abrahama Cwi Dawidowicza

1902 - Sześć miesięcy po otwarciu synagogi umiera Zelman Nożyk. W licznych nekrologach określany jako wielki filantrop, szanowany obywatel

1914 - Umiera Ryfka Nożyk, przepisuje swój majątek Gminie Żydowskiej

1915 - W synagodze odbywa się bardzo ważne spotkanie w celu zjednoczenia filantropijnego warszawskich domów modlitwy

1923 - Gerszon Sirota wraz chórem uświetnia nabożeństwo w wyremontowanej synagodze

1932 - Z okazji 30-lecia pracy dyrygenta A. Dawidowicza koncert w Filharmonii w towarzystwie czterystuosobowego chóru

1933 - Gerszon Sirota, zwany Żydowskim Caruso, zostaje kantorem Synagogi Nożyków

1935 - Prof. Majer Bałaban w synagodze Nożyków wygłasza przemówienie o budowaniu Ziemi Izraela - jedno z wielu jego przemówień w tej synagodze

1937 - Działacz syjonistyczny Menachem Begin przemawia na podwórzu synagogi

1939 - Na skutek nalotów niemieckich na Warszawę uszkodzony zostaje dach synagogi

1940 - Niemcy wydają zakaz modłów we wszystkich warszawskich synagogach

1941 - Władze niemieckie ponownie zezwalają na modlitwy podczas świąt żydowskich w trzech synagogach, rabinem synagogi Nożyków zostaje prof. Majer Bałaban

1942 - Ponowny zakaz modlitw w synagodze, Niemcy urządzają w niej magazyn paszy

1945 - W prowizorycznie zabezpieczonej i częściowo wyremontowanej synagodze odbywa się pierwsze po wojnie nabożeństwo

ABRAHAM CWI PERLMUTTER [1843-1930]

samouk, autorytet w naukach talmudycznych, poseł na Sejm

Urodził się w Łęczycy, syn chazana i kompozytora Lejzera Perlmuttera. Był rabinem m.in. w Kleczewie, Łęczycy, Oświęcimiu, Będzinie, Raciążu, Pabianicach oraz Radomiu

1894 - wygłasza kazanie z okazji koronacji cara Mikołaja II, które później zostało opublikowane w „Gubernskija Wiadomości”. Wieść o tym wydarzeniu dociera do cara Mikołaja II, który nadaje rabinowi Perlmutterowi medal

1902 - zostaje rabinem Warszawy i przewodniczącym sądu rabinackiego. Wchodzi w skład warszawskiej gminy żydowskiej

1909 – bierze udział w zjeździe rabinów polskich w Prusach, który odbył się pod Frankfurtem

1912 – przemawia podczas uroczystości położenia kamienia węgielnego pod budowę uzdrowiska dla chorych na gruźlicę w Otwocku

1916-1918 - reprezentuje społeczność żydowską w Radzie Regencyjnej i Tymczasowej Radzie Stanu

1919-1922 - z ramienia partii Agudat Israel zasiada w Sejmie Ustawodawczym

1924 - uczestniczy w inauguracji roku akademickiego na Uniwersytecie Warszawskim

1926 – bierze udział w uroczystej akademii w Ratuszu z okazji 150-rocznicy Niepodległości Stanów Zjednoczonych

1927 – wygłasza przemówienie podczas uroczystości położenia kamienia węgielnego pod budowę Muzeum Narodowego w Warszawie

Rabin Perlmutter dobrze się prezentował. Miał dobrą znajomość języka, takt, inteligencję i ogromną wiedzę. Był bardzo szanowany w kręgach rządowych, co dobrze mu służyło, gdy podejmował wysiłki, aby anulować lub złagodzić różne dekryty. Pracował na rzecz różnych instytucji w mieście, zwłaszcza Talmudu Tory

fragment z Księgi Pamięci Radomia

- Zagraniczne koncerty Gerszona Sirotę
- 1912 - USA
- 1913 - USA, koncert w Metropolitan Opera
- 1921 - USA, koncert w Metropolitan Opera
- 1922 - Holandia
- 1927 - USA
- 1928 - Palestyna
- 1930 - Afryka Południowa
- 1930 - Brazylia
- 1935 - Palestyna
- 1934 - USA
- 1936 - Wielka Brytania
- 1937 - Palestyna
- 1938 - USA

Pierwszy raz w Warszawie
 We Wtorek, dnia 23 b. m. w synagodze Nożyka, ulica Twarda 6, Zarząd Towarzystwa przeciw nędzy wyjątkowej p. n. „Dom Chleba” urządza południowe nabożeństwo religijne t. z. „Jom-Kipur-Kulon”, z udziałem nadkantara synagogi, p. Sirotę, wraz z powiększonym chórem p. dyr. p. Lowa. Pozostałą małą liczbę biletów nabywać można u Sz. Goldberg. Graniczna 11, Joz. A. Aronson, Gęsia 3 i w kancelarii Towarzystwa, Elektoralna 14. 766

1917 - nadkantor Sirota śpiewa modlitwy w Synagodze Nożyków podczas nabożeństwa na rzecz biednych

1943 - Gerszon Sirota ginie wraz z rodziną podczas pożaru budynku na ul. Wołyńskiej, w którym ukrywa się przed Niemcami

GERSZON SIROTA [1874-1943] "żydowski Caruso"

Urodził się w podolskiej guberni w rodzinie ortodoksyjnej. Jako chłopiec pomagał ojcu, także kantorowi, prowadzić modlitwy. W Odessie został członkiem chóru w lokalnej synagodze.

1896 - przenosi się do Wilna, gdzie zostaje kantorem w słynnej synagodze Sztotszul

1908 - obejmuje stanowisko nadkantara warszawskiej Wielkiej Synagogi na Tłomackiem

1928 - syn Sirotę bierze ślub w Synagodze Nożyków

1929 - wybrany jednym z dziesięciu najpopularniejszych Żydów w Polsce

1933 - podpisuje angaż w synagodze Nożyków

1934 - w warszawskim kinie "Colosseum" odbywa się wielki koncert na cześć 30-lecia działalności kantoralnej Sirotę. Udział biorą nadkantorzy z wielu krajów oraz słynne śpiewaczki wraz z powiększonym chórem Synagogi Nożyków

1941 - wraz z towarzyszącym mu chórem pod dyrekcją Abrahama Dawidowicza uczestniczy w nabożeństwach w Synagodze Nożyków

Sirota z rodziną.
Jego żona zmarła w 1939 roku

1902 - OTWARCIE SYNAGOGI NOŻYKÓW rabin Perlmutter wygłasza kazanie inauguracyjne

[...] na bimę wszedł rabin Perlmutter, który wygłosił wspaniałe kazanie [...], pobłogosławił r. Zalmana Nożyka i jego małżonkę, którzy byli pierwszymi spośród zamożnych członków naszej społeczności w Warszawie, by przeznaczyć własne środki i zasadzić to drzewko, którego owoce także będą miały uświęcony cel, gdyż wszelkie dochody synagogi będą przeznaczone na cele dobroczynne: na opiekę nad chorymi (bikur cholim), na szkołę „Talmud Tora”, na pomoc dla sierot itp., i będzie budził pozostałych zamożnych obywateli, by uczyli się z postępów reb Z. Nożyka, i będzie budził społeczność, która będzie modlić się w tej synagodze, by cenili ją gdyż jest ona „małą Świątynią”, siedzibą Boga i jego Tory.

fragment tłumaczenia z "Ha-Cfira", 27 maja 1902 rok

Rozprawa talmudyczna
„Demeszek Israel”
(„O posiadłości Izraela”)

1913 – udział w otwarciu Towarzystwa Dom Starców (ul. Górczewska)

1916 – rabin Perlmutter bierze udział w pochodzie 3 Maja

ABRAHAM CWI DAWIDOWICZ [1865-1942] dyrygent chóru w Synagodze Nożyków w latach 1902-1939

Urodził się w 1865 roku
w Derecinie k.Słonimia.
Jego ojciec był melamedem.

1889-1891 – uczy się muzyki
prywatnie, następnie u kantora
Mosze Rabinowicza, u dyrygenta
Jakuba Bermana oraz kapelmistrza
wojskowego Czernego w
Białymstoku

początek 1890 - rozpoczyna pracę
dyrygenta chóru żydowskiego w
Białymstoku

1894-1896 – dyryguje chórem
w Odessie

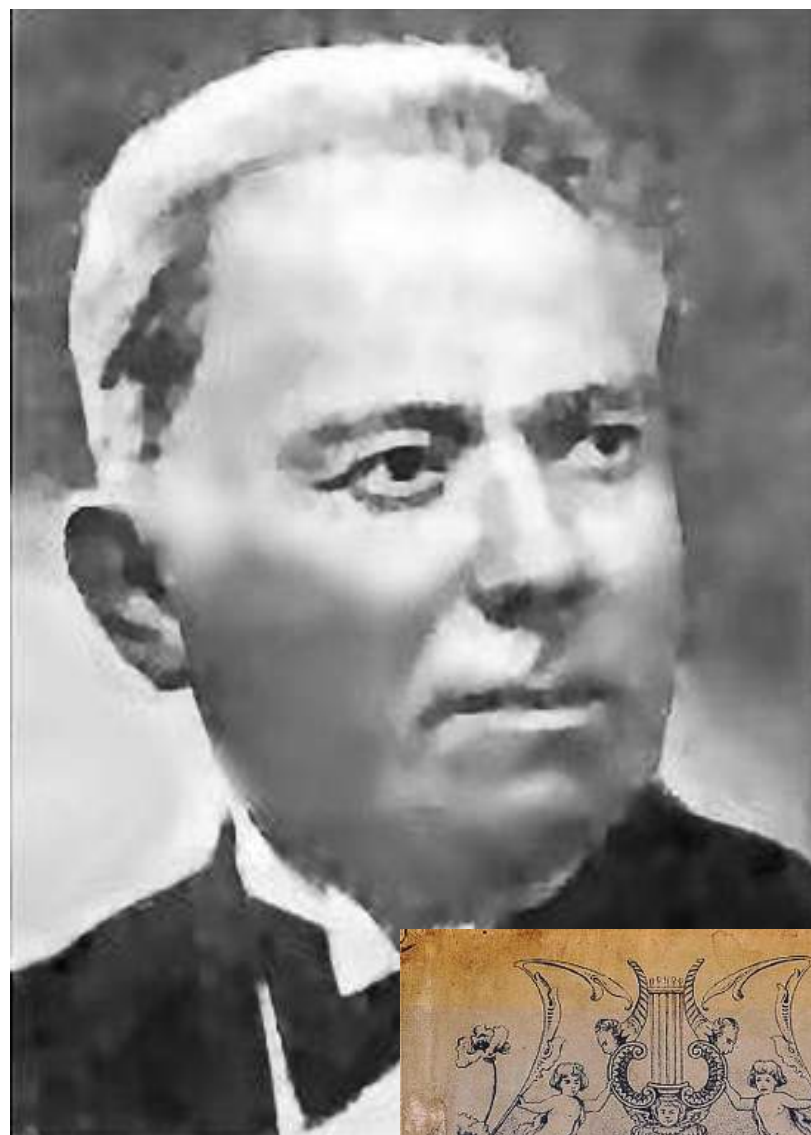
1902 – przenosi się do Warszawy
i powołuje chór Synagogi Nożyków,
którego zostaje dyrygentem

1942 - ginie w getcie warszawskim
w nieznanych okolicznościach

W Warszawie prowadził też
następujące chóry:

- w Państwowym Seminarium dla Nauczycieli Religii Mojżeszowej
- w Seminarium Ochroniarskim Towarzystwa Żydowskich Szkół Średnich w Warszawie
- w Warszawskim Instytucie Muzycznym
- w Stowarzyszeniu Oświatowo-Kulturalnym "Tarbut"

Podręcznik "Praktyczna metoda do czytania nut" autorstwa Dawidowicza. Komponował także utwory o charakterze liturgicznym i pieśni do tekstów poetów hebrajskich. Zbiór 98 piosenek dla dzieci opublikował w podręczniku "Negimot"

Zgon rabina Perlmuttera

Dziś o godz. 9 rano po dwutygodniowej chorobie rozstał się ze światem zasłużony rabin Abram Haresz Perlmutter, poseł na Sejm, przeżywszy lat 87.

Rabin Perlmutter brał udział w życiu politycznym Polski już za czasów Rady Regencyjnej. Posłował do Sejmu Ustawodawczego.

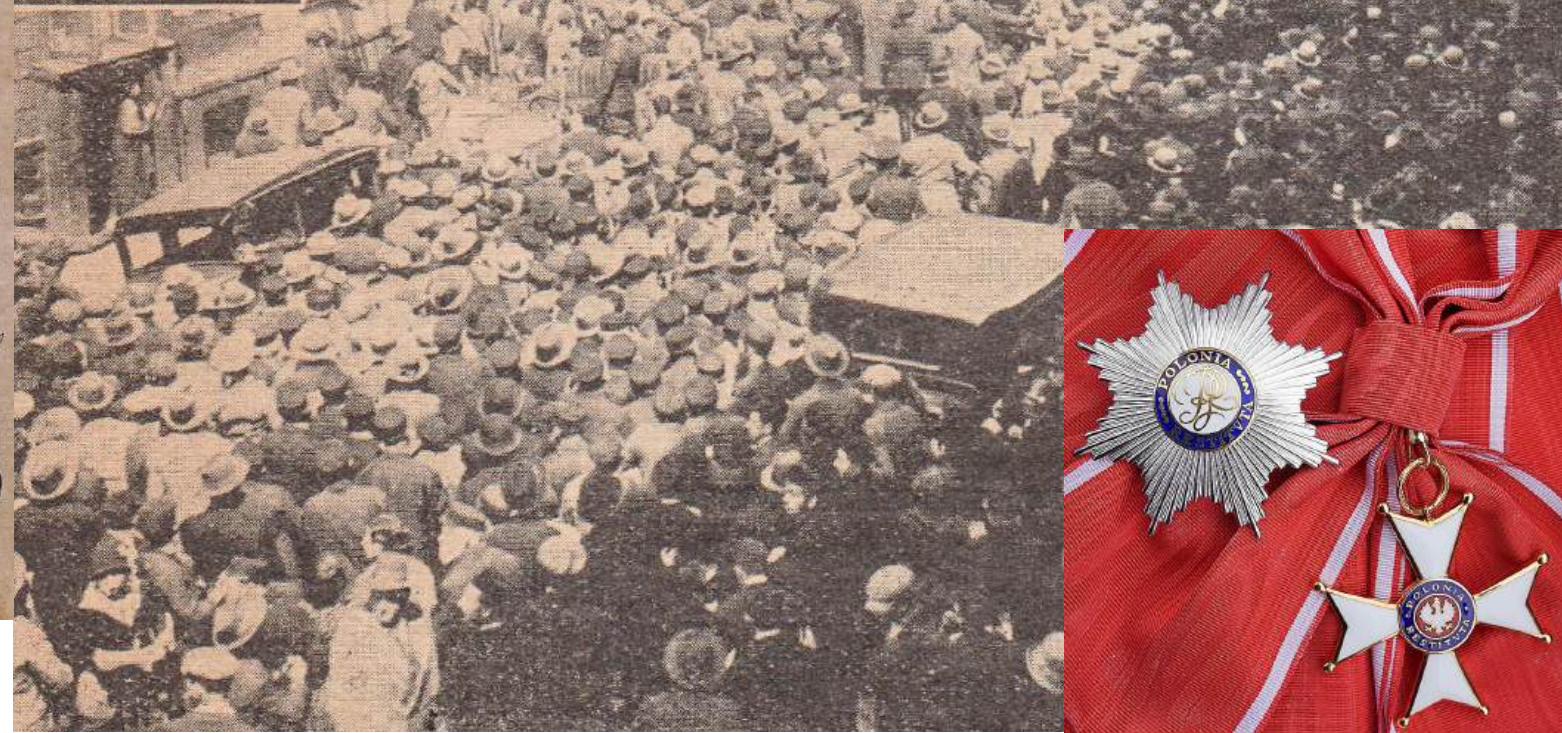
Reb Perlmutter był uczniem słynnego rabina Bajgielsa, od którego otrzymał przed 67 laty dyplom rabinacki.

Urząd rabina piastował początkowo w Kleczewie ziemi Kaliskiej,

później w dwunastu prowincjonalnych miastach Polski. W Warszawie sprawował urząd rabina od 29 lat.

Zmarły był samoukiem. Świetnie znał kilka języków, pisał rozprawy po hebrajsku i po polsku. Był wielkim autorytetem w naukach talmudycznych. Bardzo popularny, dzięki wielkiej oglądzie towarzyskiej bywał lubianym i pożądanym gościem na przyjęciach i rautach dyplomatycznych.

Zmarły osierocił liczne potomstwo.

CHAIM POSNER [1871-1939]

Śmierć Jego oplakuje całe Żydostwo - nie tylko warszawskie

Urodził się w 1871 w Kozłowie Szlacheckim k. Sochaczewa. Potomek Szmula Zbytkowera i Salomona Markusa Posnera; kuzyn socjalisty – Stanisława Posnera.

ok. 1895 – uzyskuje smichę rabinacką

1902 – rabin okręgowy w Warszawie. Wraz z rabinem Abrahamem Cwi Perlmutterem otwiera Synagogę Nożyków

1912 – reprezentuje rabinów podczas uroczystości położenia kamienia węgielnego pod budowę gmachu uzdrowiska dla chorych na gruźlicę w Otwocku

1924–1935 - kapelan pomocniczy Wojska Polskiego (cywilny, bez stopnia)

1930 – przemawia podczas spotkania z okazji wizyty Prezydenta Egzekutywy Syjonistycznej Nachuma Sokołowa w Warszawie

1930 – powołany na eksperta do spraw religii żydowskiej przy Sądzie Okręgowym w Warszawie

1933 – mianowany członkiem komisji podczas egzaminów rabinackich w szkole rabinów Tachkemoni w Warszawie

1937 – wygłasza przemówienie nad grobem twórcy esperanto Ludwika Zamenhofa (w 20. rocznicę jego śmierci)

1928 – rabin Posner otrzymuje Medal z okazji 10-lecia Odzyskania Niepodległości

Pocieszajcie, pocieszajcie mój naród!

14 marca 1940 - fragment kazania wygłoszonego w Synagodze Nożyków przez prof. Bałabana

1922 - wstępuje do warszawskiej loży Bnai Brith „Braterstwo”

1928 - wraz z Bnai Brith zakłada Instytut Nauk Judaistycznych, gdzie do 1939 r. jest wykładowcą

1936 – kończy habilitację, jako profesor wykłada historię Żydów na uniwersytecie Józefa Piłsudskiego

1935 – w synagodze Nożyków wygłasza przemówienie o budowaniu ziemi Izraela, jedno z wielu jego wystąpień w tej synagodze

1940 - przesiedlony do getta warszawskiego, powołany do Wydziału Archiwalnego Judenratu

1941, maj - władze niemieckie zezwalają na otwarciu trzech synagog: Wielkiej Synagogi, Moriach i naszej - synagogi Nożyków. Rabinem i kaznodzieją synagogi Nożyków zostaje prof. Majer Bałaban. Uroczyste otwarcie synagogi w getcie nastąpiło w Święto Rosz ha-Szana. Lipiec 1942 r. synagoga została ponownie zamknięta

1942 – prof. Bałaban umiera w getcie warszawskim, pochowany na cmentarzu przy ul Okopowej

1941 - w warszawskim getcie przed Synagogą Nożyków

MAJER SAMUEL BAŁABAN [1877-1942]

Wielki historyk, nauczyciel religii możeszowej

Urodził się w r. 1877 we Lwowie, w rodzinie kupieckiej. Z domu wyniósł tradycyjne wychowanie.

1895 – wstępuje na wydział prawniczy Uniwersytetu Jana Kazimierza. Przerzywa naukę, wyjeżdża do Glinian i podejmuje pracę nauczyciela

1897 – rozpoczyna pracę w redakcji tygodnika syjonistycznego „Wschód”

1900 – wraca do Lwowa, obejmuje stanowisko nauczyciela w szkole powszechnej im. Czackiego

1902 – wstępuje na uniwersytet, wydział filozofii (sekcja historii)

1903 – publikuje pierwszą pracę naukową pt. „Przegląd literatury i historii Żydów w Polsce”

1899-1903 - Zdaje egzamin na nauczyciela religii możeszowej. Rozpoczyna naukę religii w lwowskich szkołach

1914 – pierwszy rok wojny spędza w Wiedniu, uczy w gimnazjach dla uchodźców galicyjskich

1915-1917 – mianowany rabinem polowym w armii austriackiej. Organizuje kahały w Królestwie oraz szkolnictwo żydowskie

1920 – przenosi się do Warszawy powołany na dyrektora gimnazjum „Ascola”, do 1937 r. jest tam nauczycielem

1933 - prof. Bałaban bierze udział w międzynarodowym Kongresie Historyków w Warszawie

Fcha u oczyst'ści wczorajszych ku czci nieznanego Żołnierza

Przy grobie Nieznanego Żołnierza gromadziły się wczoraj do późnego wieczora tłumy publiczności. Kilkanaście tysięcy osób złożyło wczoraj hołd u mogiły.

We wczorajszej uroczystości wzięli udział w imieniu ludności żydowskiej: rabin prof. dr. M. Schorr (synagoga na Tłumackiem), rabin Michelson (od rabinatu warszawskiego), prezes zarządu gminy żydowskiej S. Bregman, dalej – w imieniu Związku rabinów w Polsce – wiceprezes ahKane, rabin nacze'ny wojsko wy pułk. Mizes i rabin Posner.

Nadeszły do Warszawy telegramy następujące:

W tym dniu 2 listopada, kiedy Polska pierwszy raz składa hołd prochom Żołnierza Nieznanego, śle w imieniu Ligi patriotów słowa czci i hołdu wojsku Rzeczypospolitej Polskiej, które potwierdziło najchlubniejszą tradycję wojskową, jak też nasze długie i rycerskie braterswo armji, które to braterswo jest silniejsze od paktów, a umacniająca więcej, niż one (pakty) niewzruszalność granic i utrzymanie pokoju.

Prezes Związku Ligi patriotów francuskich.

Podpisano: *Jeneral de Castelnau.*

1925 – reprezentuje społeczność żydowską w uroczystości ku czci Nieznanego Żołnierza

1930 – rabin Chaim Posner odbiera przysięgę rekrutów

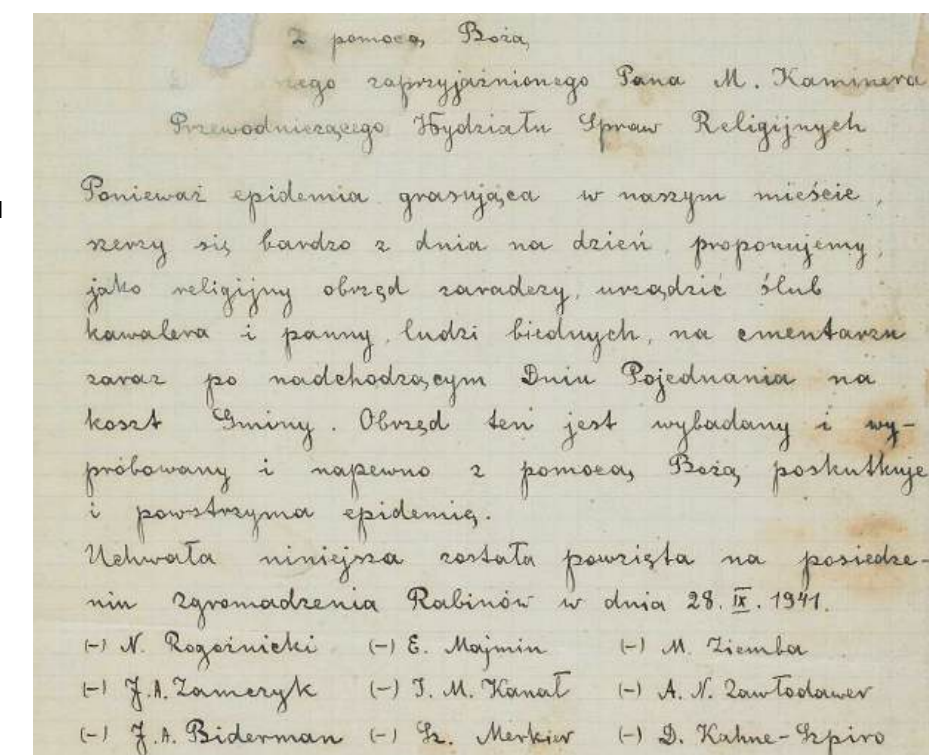
1930 - demonstracja Żydów w Warszawie przeciwko zakazowi wyjazdu do Palestyny. U góry członkowie Rabinatu Warszawskiego w pochodzie demonstracyjnym ulicami Warszawy, wśród nich Rabin Posner. Na dole Rabin Posner w tłumie demonstrantów

1933 – powrót rabina Kanała z Belwederu, gdzie w imieniu Związku Rabinów RP (jako jeden z dwóch reprezentantów) złożył życzenia imieninowe Marszałkowi Piłsudskiemu

1942 - na Umschlagplatz
Abraham Lewin pisze w „Dzienniku” (niedziela 30 sierpnia 1942 roku):
Rabin Kanał z Warszawy postanowił umrzeć, gdyż chciał koniecznie zostać pogrzebany zgodnie z rytuałem. Gdy go złapali odmówił wejścia do wagonu. Żandarm zastrzelił go. Jego życzeniu stało się zadość, pogrzebano go na żydowskim cmentarzu.

Grób rabina Kanała został odnaleziony w roku 2021 na cmentarzu żydowskim przy ul. Okopowej w Warszawie

1941- fragment listu, który rabin Kanał jako członek Zgromadzenia Rabinów w warszawskim getcie napisał do Przewodniczącego Wydziału Spraw Religijnych w sprawie zorganizowania ślubu na cmentarzu żydowskim. Obrzęd ten według starych tradycji miał zażegnać epidemię tyfusu w getcie

ICCHAK MEIR KANAŁ [1860-1942]

wybrał śmierć w szacunku dla tradycji żydowskiej

Syn Moszego Aharona Kanała

1908 – zostaje rabinem i przewodniczącym sądu rabinicznego w Inowłodzu

1918 – jest członkiem Rady Miejskiej w Błaszczach

1930 – bierze udział w otwarciu odnowionego dziecięcego szpitala Bersohnów i Baumanów przy ul. Śliskiej 51 w Warszawie

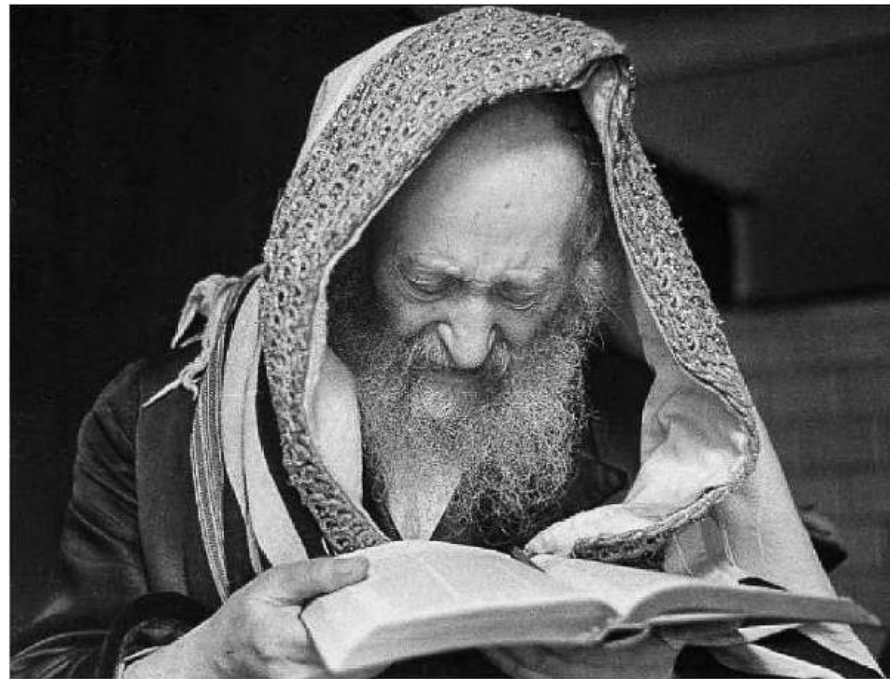
1931 – jest członkiem komisji egzaminacyjnej z języka polskiego dla rabinów i podrabinów przy Komisariacie Rządu m.st. Warszawy

1932 – bierze udział w otwarciu kuchni Towarzystwa „Tomchaj Anyim” dla bezrobotnych

1934 – wygłasza w Synagodze Nożyków mowę poświęconą Prezydentowi Mościckiemu

1935 – uczestniczy w konferencji dotyczącej wypieku macy

1939 - dnia 29 sierpnia niezwykle widowisko oglądali mieszkańcy Leszna. Tłum młodzieży żydowskiej pod przewodnictwem seniora warszawskiego Rabinatu, Rabbiego Icchak-Meir Kanał oraz grupy rabinów w długich jedwabnych czarnych chałatach i sobolich czapkach, z łopatami w rękach wyruszył do kopania rowów [na Woli] (fragment z "Warszawa w wojnie obronnej 1939 roku")

1932 – rabin Kanał uczestniczy w Prezydium Ogólnopolskiego Zjazdu Rabinów w Warszawie

1929 - Po pogromie w Hebronie:

[...] W Synagodze im. Nożyka przemawiali rabini Kanał i Posner [...] Podczas ich przemówień publiczność bardzo płakała. Na zewnątrz, na dużym dziedzińcu, rozmawiali panowie Elimejlech Najfeld i Raduński. Z flagami „Merkaz” i „Haszomer hacair” ogromny tłum przeniósł manifestację na plac Bankowy.

„Der Moment”, 29 sierpnia 1929

1938 – Rabin Posner członkiem prezydium uroczystości zakończenia roku w Szkole Rzemieślniczo-Przemysłowej im. dr Ludwika Natansona

NASZ PRZEGLĄD, Warszawa, niedziela, 9 kwietnia 1939 r.

Rabin CHAIM POZNER
CZŁONEK RABINATU M. ST. WARSZAWY

zgasł po długich i ciężkich cierpieniach, przeżywszy lat 68.
Wyprowadzenie drogi nam wstąpi JUTRO, w PONIEDZIAŁEK, dnia 10 kwietnia (Szewuoth szel Pesach) o g. 2-ej p. p. z mieszkania przy ul. PRÓZNEJ 14.
O strasznym tym ciele zawiadamiają zrozpaczeni!

Żona, córki, synowie, synowe, zięciowie, wnuki i rodzina

Ag. Ogłoszeń CH. RAJZNERA, TWARDA 5, tel. 317-61.

Z rabinem Chaimem Poznorem schodzi do grobu jedna z najoryginalniejszych postaci rabinackich w Polsce. Żydostwo polskie straciło śmiałego bojownika na polu walki o swe prawa w dziedzinie religii. Śmierć niemiłosierną porwała jednego z tych, co kroczyli przez całe życie drogą prawdy i cnoty, wykazując dla wszystkich, którzy się do Niego zwracali o pomoc, serce pełne uczucia, wezbrane miłością do skrzywdzonych losem.

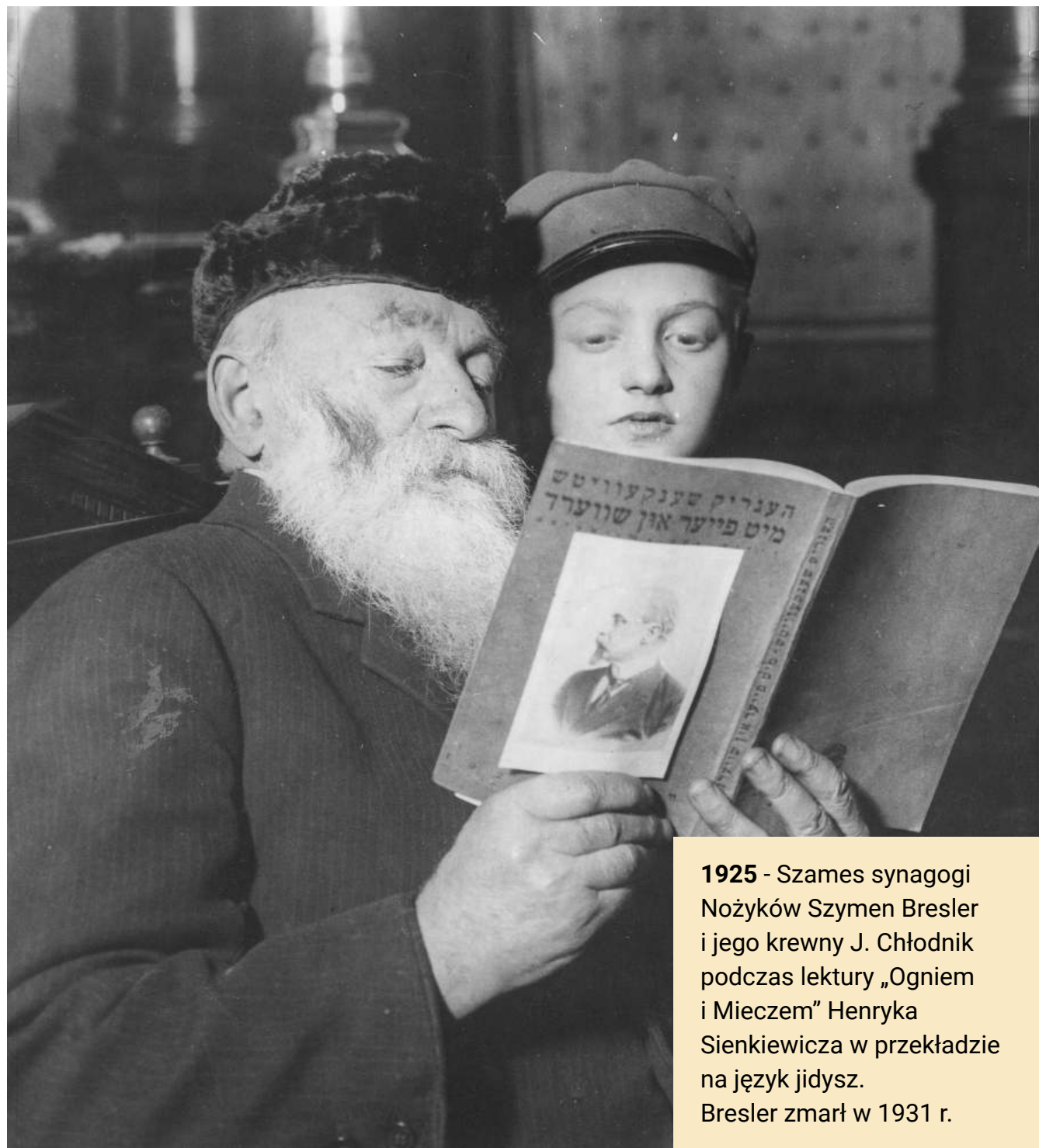
Śmierć Jego oplakuje całe Żydostwo nie tylko warszawskie, ale i polskie, oplakują ci, którzy znali rabina Poznora z bliska i z daleka i przekonali się o Jego zawsze gotowej a bezinteresownej chęci niesienia ulgi szczególnie najbiedniejszym. Dziś doczesne Jego szczątki spoczną na cmentarzu, gdzie tyłu naszych najlepszych spoczywa, wśród rodziny rabinów, by marzyć wraz z nimi, śnić wiecznie o talmudzie, Szulchan Aruchu, o etyce Żydostwa i jego przyszłości...

Cześć Jego pamięci.
Dr. MOJŻESZ ALTEI
Dyrektor semin. Rel. Żyd.
„Tachkemoni” w W-wie.
9 kwietnia 1939 r.

Rabin Chaim Posner zmarł 9 kwietnia 1939 roku.

Wspomnienie o nim opublikowało m.in. czasopismo „Nasz Przegląd” (fragment u góry)

SZYMEN BRESLER
szames Synagogi Nożyków

1925 - Szames synagogi Nożyków Szymen Bresler i jego krewny J. Chłodnik podczas lektury „Ogniem i Mieczem” Henryka Sienkiewicza w przekładzie na język jidysz. Bresler zmarł w 1931 r.

Menachem Kipnis w felietonie w gazecie "Hajnt" (1931 rok) pisał:

Był sobie Żyd na Twardej –ciekawyy Żyd. I – już nie ma... Na Twardej było wielu ciekawych Żydów, których już nie ma. [...] Brakuje go w Synagodze im. Nożyka: od trzydziestu lat, jak długo istnieje synagoga, dbał o to, aby Żydzi nie rozmawiali podczas modlitwy. Brakuje go w założonym przez niego sierocińcu przy Twardej 7. Brakuje go nieznanym biedniakom, którym zapewniał jedzenie i schronienie w szabes i święta. [...] Był sobie Żyd na Twardej – ciekawyy Żyd, porządny, prosty Żyd, stary „gwardzista”. Brukowce Śliskiej, Pańskiej, Mariańskiej i Twardej dobrze go znały. I już nie ma!

Rocznica odzyskania Niepodległości.

P. Prezydent Rzeczypospolitej w Belwederze.

Wczoraj, jako w dniu święta niepodległości, P. Prezydent Rzeczypospolitej o godz. 17-ej odwiedził marszałka Piłsudskiego w Belwederze.

Nabożeństwa w synagogach.

Z okazji święta niepodległości odbyło się wczoraj w synagodze im. Nożyka, Twarda 6, uroczyste nabożeństwo dla żołnierzy wyznania mojżeszowego. Nabożeństwo odprawił w asyście chóru kapitan Steinberg, rabin D. O. K. 1, poczem wygłosił okolicznościowe przemówienie o święcie 11 listopada.

1932 – rabin Steinberg odprawia nabożeństwo w Synagodze Nożyków z okazji rocznicy odzyskania niepodległości

1939 - 27 sierpnia, rabin Baruch Steinberg udziela jednego z ostatnich ślubów przed wojną.

Synagoga Nożyka była bardziej popularna niż Wielka Synagoga – szczególnie jeśli chodzi o śluby. W niedzielę było ich średnio 8-12. [...] w piątki synagoga [Nożyków] była zawsze pełna, a nabożeństwa przypominały koncerty.

Fragment wspomnień kantora Synagogi Nożyków - Jakuba Lichtermana

1940 – zamordowany w Katyniu.

W Muzeum Katyńskim w Warszawie znajduje się tablica upamiętniająca oficerów, którzy zostali zamordowani w Katyniu - wśród nich jest nazwisko rabina Barucha Steinberga

BARUCH STEINBERG [1897-1940]

Ostatni rabin przedwojennego Wojska Polskiego

Urodził się w 1897 roku w Przemyślanach. Syn Szmaji. Jego brat - Mejer Steinberg walczył w Armii Andersa.

1917 - zdaje egzamin rabinacki i pełni funkcję duszpasterza dla żołnierzy armii austro-węgierskiej

1920 - zostaje wybrany rabinem Dunajowa

1928 - powołany do służby czynnej w charakterze rabina w Dowództwie OK nr III Grodno w randze kapitana na etacie majora

1930 - ustanowiony zawodowym rabinem w stopniu kapitana

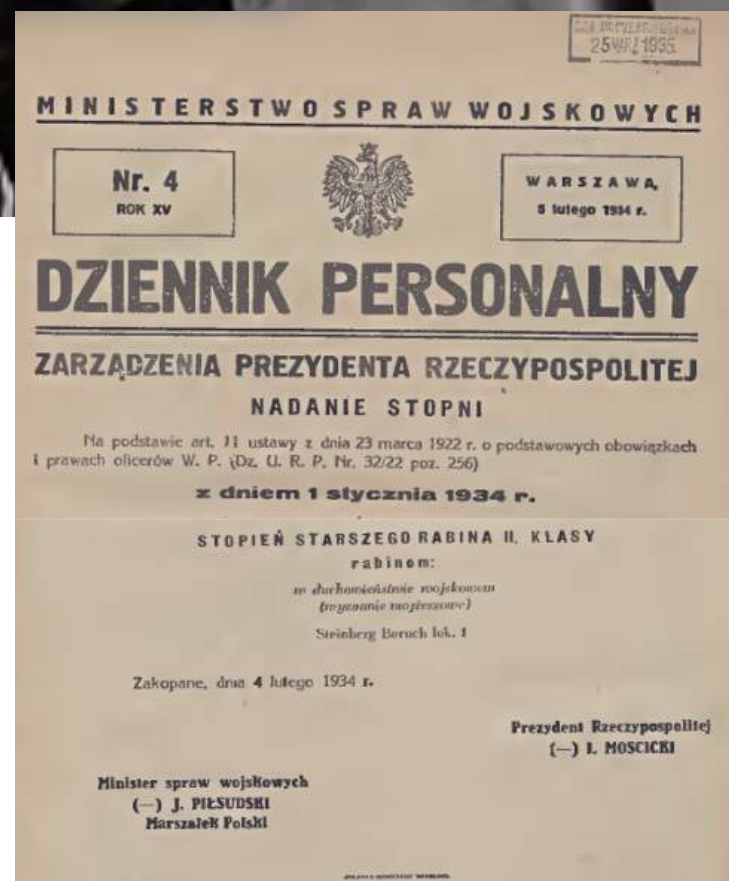
1932 - kończy studia na Wydziale Humanistycznym Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie, tym samym spełnia wymogi na oficera zawodowego

1934 - marszałek Józef Piłsudski powierza Steinbergowi obowiązki szefa Głównego Wojskowego Urzędu Duszpasterstwa Mojżeszowego

1936 - Rozkazem Ministra Spraw Wojskowych gen. dyw. Tadeusza Kasprzyckiego powołany na szefa Głównego Wojskowego Urzędu Duszpasterstwa Mojżeszowego oraz Naczelnym Rabinem Wojska Polskiego

1937 - mianowany członkiem Państwowej Rady Oświecenia Publicznego

Przez lata Baruch Steinberg tłumaczył z języka jidysz na polski listy przesyłane do marszałka Piłsudskiego.

FAJWEL NUSYN BLOCH gabaj Synagogi Nożyków

Menachem Kipnis w gazecie "Der Moment" (1939 rok) pisał:

Przez dwadzieścia lat był gabajem w Synagodze Nożyka. Współzałożyciel Domu Starców w Warszawie przy Górczewskiej, członek honorowy komitetu. Jego portret wisi tam wśród staruszków na ścianie.

Założyciel Towarzystwa „Refuja” w Czechocinku. Tam też jest członkiem honorowym i tam też jego portret wisi na ścianie w domu towarzystwa. [...] Od sześciu lat przebywa w tym kraju, w Tel Awiwie. [...] Gdyby miał okazję, wysłałby butelkę dobrego koniaku, czystego „Koniaku Rishon” z trzema gwiazdkami, swojemu przyjacielowi Dawidowiczowi, dyrygentowi Synagogi Nożyka, za rozkosz, jaką sprawiał mu w soboty i święta religijne przez dwadzieścia lat swoim serdecznym pięknym śpiewem. Do dziś szczególnie rozkoszuje się „Haszkiwejnu” Dawidowicza, a także solówką wykonaną przez pewnego chłopca, którą delectuje się do dziś w Erec Izrael.

EZECHIEL CWI MICHELSON [1863-1942]

autor biografii wielu chasydzkich przywódców

Rabin związany z dynastią cadyków z Góry Kalwarii. Studiował u Zeewa Nachuma z Białej, a następnie przyłączył się do zwolenników Jehudy A.L. Altera z Góry Kalwarii.

do 1892 - rabin w Zamościu i Krasnobrodzie

1893 - zostaje rabinem w Płońsku

1922 - powołany na członka rabinatu Warszawy

1925 - reprezentuje rabinów w uroczystości pogrzebu Nieznanego Żołnierza

1928 - przemawia podczas uroczystości położenia kamienia węgielnego pod budowę Biblioteki Judaistycznej

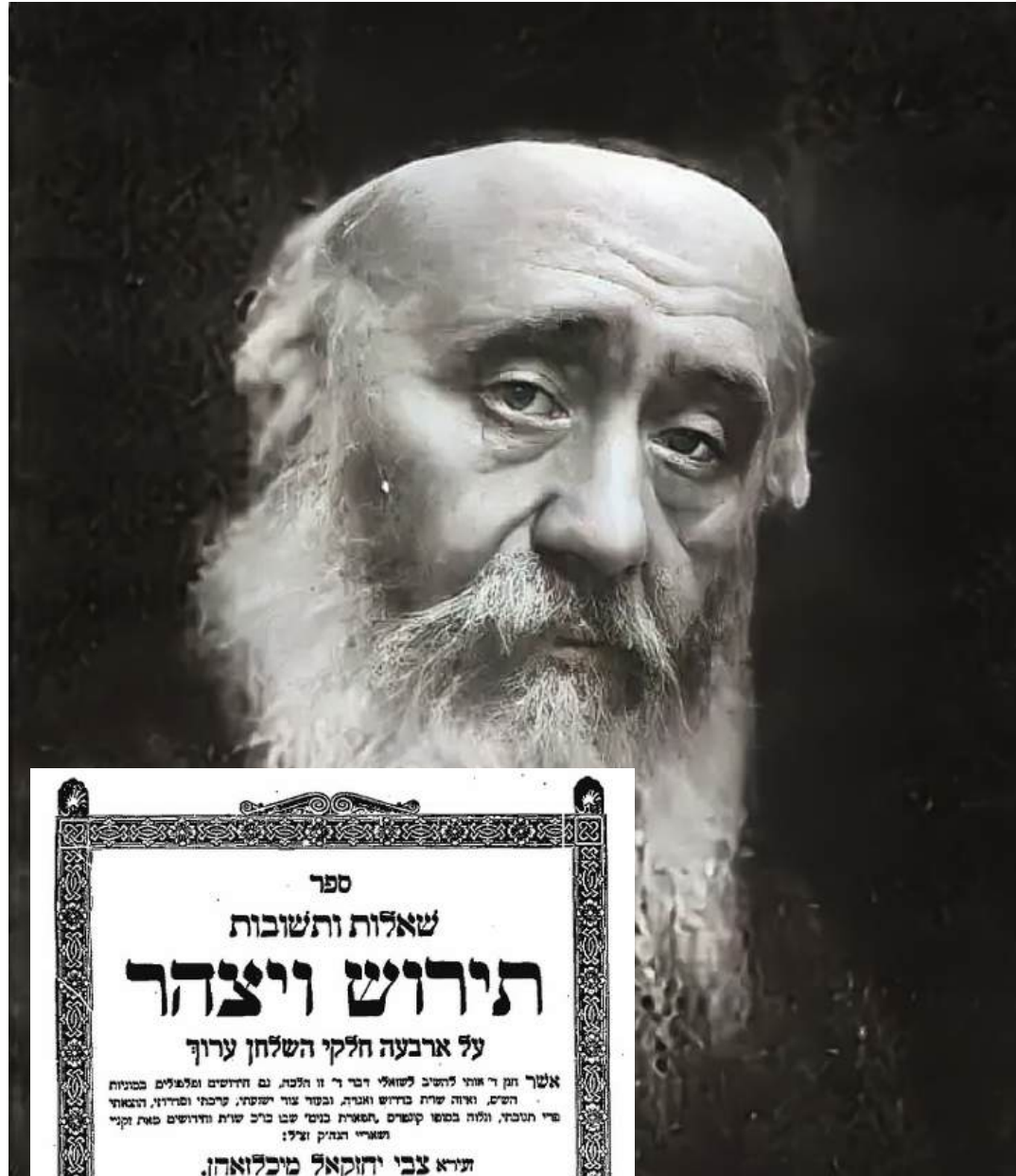
1930 - wraz z innymi rabinami demonstruje przeciw zakazowi wyjazdu do Palestyny

1932 - uczestniczy w ogólnopolskim zjeździe rabinów w Warszawie

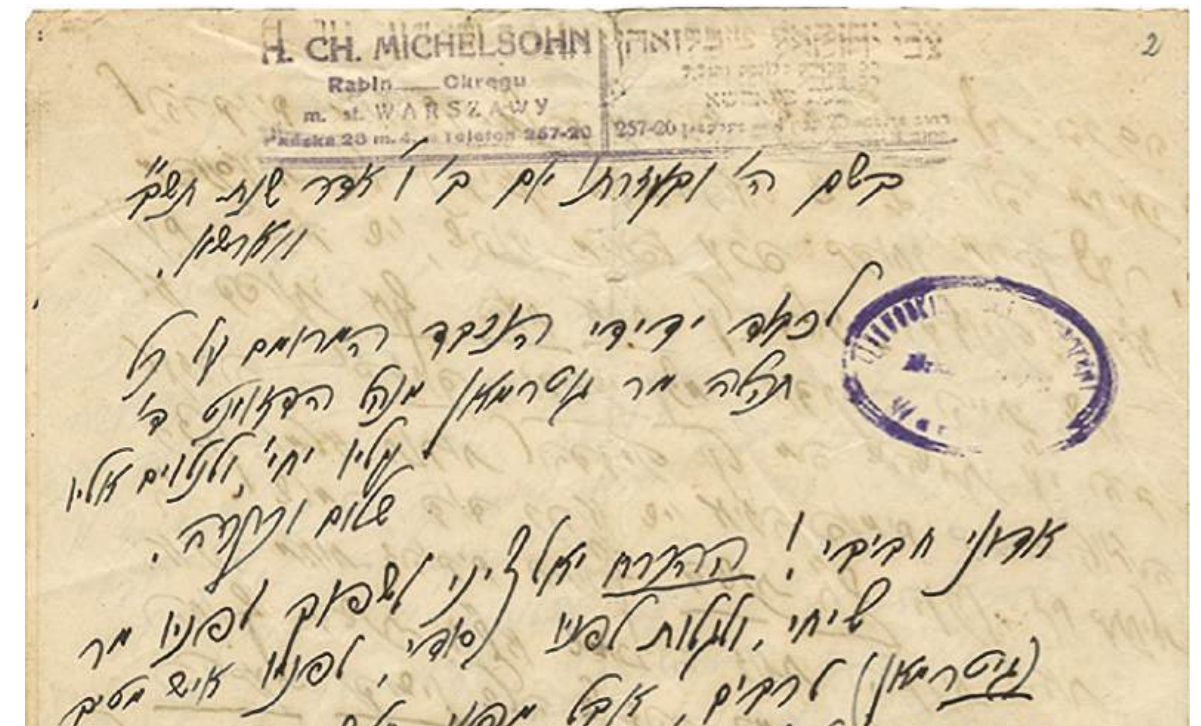
1935 - odprawia w Synagodze Nożyków modlitwę ku czci Marszałka Piłsudskiego.

Na uroczystości do synagogi przybyło 30 oficerów, przedstawiciele miasta Warszawy, Ministerstwa Sprawiedliwości, wojskowych, sztabu generalnego

1942 - zgładzony w Treblince

1930 - rabin Michelson podczas uroczystości otwarcia szpitala Bersohnów i Baumanów

List rabina Michelsona – z getta, z lutego 1942 roku, w którym pisze o trudnej sytuacji ludności żydowskiej w getcie oraz o swoich synach i wnukach - 30 potomkach, którzy trafili do getta warszawskiego

Rabin Michelson był autorem responsów - m.in. Tirosh we- jicha. Wstawił się też biografiami wielu chasydzkich przywódców